

UCHWAŁA Nr XLVI/336/22

RADY MIEJSKIEJ W ORZYSZU

z dnia 26 stycznia 2022 r.

**w sprawie Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022 - 2025.**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 08 marca 1990r; o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2021r; poz. 1372 ze zm.) oraz art. 4¹ ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982r; o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (j.t. Dz. U. z 2021r; poz. 1119 ze zm.) i art.10 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 29 lipca 2005r; o przeciwdziałaniu narkomanii (j.t. Dz.U. z 2020r; poz. 2050 ze zm.) Rada Miejska w Orzyszu uchwala, co następuje:

§ 1.

Ustala się na lata 2022-2025 Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Orzysza.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Wiceprzewodniczący Rady

/-/ Zbigniew Książek

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005r; o przeciwdziałaniu narkomanii nakłada na gminę obowiązek prowadzenia działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu oraz przeciwdziałaniem narkomanii. Jednym z podstawowych zadań samorządu w tym zakresie jest tworzenie gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii, zaś kompetencja jego uchwalania została zastrzeżona dla rady gminy.

Program określa część strategii rozwiązywania problemów społecznych, uwzględnia cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w społeczności lokalnej, określone w Narodowym Programie Zdrowia.

**GMINNY PROGRAM PROFILATYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH
ORAZ PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII NA LATA 2022 - 2025**

Wprowadzenie

Choroba alkoholowa ma destrukcyjny wpływ nie tylko na osobę uzależnioną, ale też na jej najbliższych. Negatywne skutki uzależnienia od alkoholu, również narkotyków i uzależnień behawioralnych odczuwają dzieci rodziców uzależnionych, partnerzy, rodzice osób uzależnionych, przyjaciele i współpracownicy. Najbardziej cierpią najbliżsi. Jak podawała Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, spożycie alkoholu w Polsce od 30 lat systematycznie wciąż rośnie. Zbliżamy się do granicy spożycia 10 litrów czystego alkoholu rocznie na osobę. Około trzech milionów Polaków pije w sposób groźny dla zdrowia lub znajduje się w granicach uzależnienia. Jeszcze bardziej niepokojące są dane o spożyciu alkoholu wśród nieletnich. Aż 84 procent dzieci w wieku 15-16 lat oraz 95 procent młodzieży między 17-18 rokiem życia przyznało się do picia alkoholu.

Rok 2022, to kolejny rok realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii. Program ten jest zapisem działań, które będą realizowane w ramach zadań własnych gminy w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii, w tym przemocy w rodzinie, zgodnie z art. 4¹ ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005r; o przeciwdziałaniu narkomanii, a także uwzględnia cele określone w Narodowym Programie Zdrowia.

Program przewidziany do realizacji na lata 2022 - 2025 zakłada kontynuację sprawdzonych i pożądaných działań podjętych w latach ubiegłych, stosownie do aktualnie zdiagnozowanych potrzeb. Działania realizowane będą w oparciu o wypracowany już system współpracy i pomocy partnerów, którzy sukcesywnie doskonalą swoje kompetencje i umiejętności, aby skutecznie pomagać osobom poszukującym specjalistycznej pomocy i konkretnego wsparcia.

Główni realizatorzy i partnerzy programu to:

- Punkt Konsultacyjny w Orzyszu;
- Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Piszcu;
- Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Giżycku;
- Szpital Psychiatryczny SPZOZ w Węgorzewie;
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu;
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy;
- Komisariat Policji w Orzyszu;
- Szkoły;
- Polana Kultury Centrum Biblioteczno-Kulturalne w Orzyszu;
- Świątlica Środowiskowa „Kajak” pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Orzyszu.

- Organizacje pozarządowe

I. Diagnoza sytuacyjna dotycząca problemów alkoholowych w Gminie Orzysz.

Informacje zawarte w diagnozie sytuacyjnej dotyczącej problemów alkoholowych pozwalają na realne i adekwatne zaplanowanie oraz realizację działań, służących środowisku Gminy Orzysz. Dane zostały pozyskane od w/w realizatorów i partnerów działających na rzecz profilaktyki oraz ograniczenia problemu uzależnień i przemocy w rodzinie.

1. Rynek napojów alkoholowych w Gminie Orzysz

Gminę Orzysz w 2021 roku zamieszkiwało ogółem 8572 mieszkańców (w 2020r.- 8717), z tego powyżej 18 roku życia 7004 (w 2020r. - 7111). W porównaniu do 2020r. liczba mieszkańców naszej Gminy zmniejszyła się o 145 osób, w tym o 107 mieszkańców powyżej 18 roku życia.

Zasady wydawania zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych reguluje ustawa z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz przepisy prawa miejscowego tj:

- Uchwała Nr XVIII/118/19 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 30 grudnia 2019r; w sprawie ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz zasad usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych na terenie Gminy Orzysz.
- Uchwała Nr LII/378/18 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 23 maja 2018r; w sprawie wprowadzenia odstępstwa od zakazu spożywania napojów alkoholowych w miejscach publicznych na terenie Gminy Orzysz

Sprzedaż napojów alkoholowych

Placówki handlu detalicznego - sklepy	2020	2021
Ilość punktów	26	25
w tym zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych:		
do 4,5%alk. oraz piwo	25	25
od 4,5%alk. do 18% alk. (z wyjątkiem piwa)	25	25
powyżej 18% alk.	25	25
Gastronomia		
Ilość punktów	18	21
w tym zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych:		
do 4,5%alk. oraz piwo	18	21
od 4,5%alk. do 18% alk. (z wyjątkiem piwa)	8	8
powyżej 18% alk.	11	11

Na jeden punkt sprzedaży napojów alkoholowych przypadało:

- w 2020r. - 198 mieszkańców Gminy Orzysz, w tym 161 osoby pełnoletnie.
- w 2021r. - 186 mieszkańców Gminy Orzysz, w tym 159 osoby pełnoletnie.

2. Działania podejmowane przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orzyszu

Jednym z największych problemów choroby uzależnienia od alkoholu lub narkotyków jest uświadomienie osób uzależnionych, że muszą szukać pomocy. Im wcześniej trafią one pod opiekę terapeuty uzależnień, psychologa lub psychiatry, tym większe szanse są na wyjście z tego ręką obronną. Najczęściej uzależniamy się od alkoholu, narkotyków, leków, hazardu, papierosów/tytoniu, gier komputerowych/Internetu.

W strukturze Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orzyszu funkcjonuje Zespół ds. rozmów interwencyjno-motywujących, którego zadaniem jest podejmowanie czynności wobec osób dorosłych nadużywających alkoholu, zgłoszonych do Komisji. Podejmowane czynności zmierzają do zmotywowania osoby uzależnionej od alkoholu do podjęcia dobrowolnego leczenia odwykowego, wsparcia osób współuzależnionych oraz doznających przemocy w rodzinie. Komisja do tych osób kierowała zaproszenia na spotkanie – rozmowę interwencyjno- motywującą.

Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	2020	2021
Liczba rozpatrzonych wniosków dotyczących osób podejrzanych o nadużywanie alkoholu w tym: w związku z prowadzoną procedurą „Niebieskiej Karty”	42	66
	10	22
Ilość rozmów interwencyjno-motywujących przeprowadzonych przez członków Komisji z osobami podejrzanymi o nadużywanie alkoholu do podjęcia leczenia.	33	48
Ilość rozmów udzielających pomocy i wsparcia przeprowadzonych przez członków Komisji z osobami będącymi członkami rodzin osób z problemem alkoholowym .	4	13
Liczba osób w stosunku do których wystąpiono do Sądu Rejonowego w Piszcu z wnioskiem o zastosowanie obowiązku pojęcia leczenia odwykowego oraz na czas trwania leczenia ustalenie nadzoru kuratora sądowego.	5	13

Okres pandemii wyłonił nowe zagrożenia społeczne spowodowane między innymi izolacją oraz ograniczonymi kontaktami międzyludzkimi. Obserwuje się również brak umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych, wynikiem czego jest częstsze sięganie po środki psychoaktywne. Z wnioskami do Komisji o wszczęcie postępowania wobec osób nadużywających alkohol najczęściej występowała policja - 18 wniosków, potem MOPS - 11 wniosków, rodzina - 8 wniosków, kurator sądowy - 7 wniosków, oraz 22 wnioski z Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, procedurę zobowiązania do leczenia odwykowego wdraża się wyłącznie do osób, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują:

- rozkład życia rodzinnego,
- demoralizację małoletnich,
- systematycznie zakłócają spójność lub porządek publiczny,
- uchylają się od obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny.

Osoby kierowane do Sądu zdecydowanie częściej znajdują się w zaawansowanym stadium alkoholizmu. Na 13 wniosków skierowanych do Sądu w 2021 roku o nałożenie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu, jeden wniosek dotyczył kobiety a dwanaście mężczyzn. W ramach obowiązków wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Komisja brała także aktywny udział w pracach grup roboczych Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy.

W 2021r; Komisja zaopiniowała pozytywnie 18 wniosków złożonych przez przedsiębiorców o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Opinie dotyczyły

ustaleń Komisji, czy punkt sprzedaży napojów alkoholowych spełnia wymogi pod względem usytuowania, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa, oraz czy wydane zezwolenie nie przekroczy ustalonej maksymalnej liczby zezwoleń określonej w obowiązującej Uchwale Rady Miejskiej w Orzyszu.

Poza tym, w ramach inicjowania i realizacji zadań ustawowych dotyczących rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania przemocy Komisja:

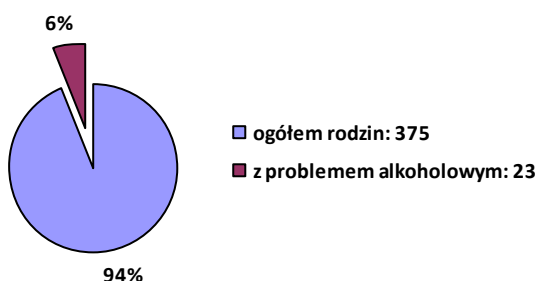
- Systematycznie współpracowała z policją, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, pedagogami szkolnymi, kuratorami rodzinnymi i sądowymi, terapeutą uzależnień, psychologiem.
- Opiniowała projekty uchwał w sprawie:
 - ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz zasad usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych na terenie Gminy Orzysz;
 - Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Narkomanii na 2021r.

3. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu

Osoby uzależnione wielokrotnie charakteryzują się niezaradnością życiową, brakiem umiejętności w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz w wychowaniu dzieci, co skutkuje koniecznością korzystania z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Liczba rodzin objęta pomocą materialną, w tym rodziny z problemem alkoholowym

2020 rok

2021rok

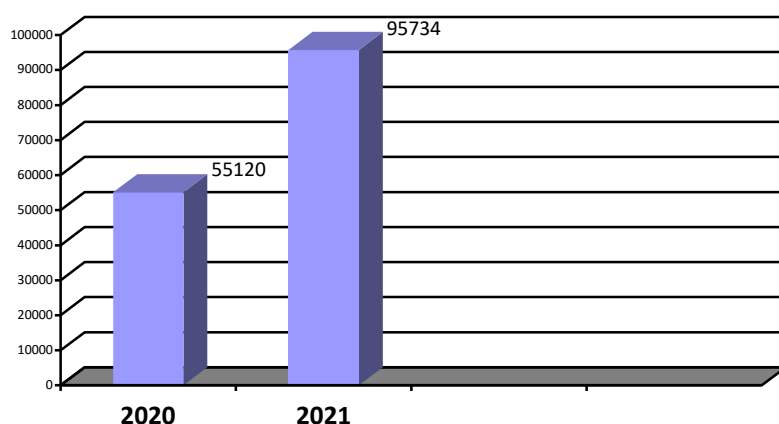

Dane: MOPS w Orzyszu

Z danych MOPS w Orzyszu wynika, że w stosunku do 2020r., w 2021 roku liczba rodzin objętych pomocą materialną MOPS zmniejszyła się o 55 rodzin. Natomiast liczba rodzin korzystających z pomocy materialnej MOPS z powodu uzależnienia lub nadużywania alkoholu przez co najmniej jednego z członków rodziny wzrosła o 21 rodzin. Przeliczając liczbę rodzin z problemem alkoholowym w stosunku do liczby ogółem rodzin korzystających z pomocy stanowi to 12 %.

W 2021 roku MOPS założył 6 Niebieskich Kart.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na pomoc rodzinom i osobom dotkniętym problemem uzależnienia.

Dane: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu

Zwiększyła się także wysokość środków finansowych przeznaczonych na pomoc rodzinom i osobom dotkniętym problemem alkoholowym o ponad 40 tys. zł.

Środki pieniężne w wysokości 89.989zł. pochodziły z dotacji państwowej, natomiast pozostałe to zadania własne gminy tj. 5.745zł. Wypłacone zostały 18-stu rodzinom na zasiłki celowe z przeznaczeniem na zakup żywności, odzieży, leków i opału.

4. Działania podejmowane przez Komisariat Policji w Orzyszu

Podejmowane działania	2020	2021
Osoby nietrzeźwe zatrzymane i przewiezione do wytrzeźwienia do pomieszczeń policyjnych	32	38
Osoby nietrzeźwe odwiezione do domów rodzinnych	16	24
w tym:		
nieletni	3	4
Liczba zatrzymanych posiadających substancje psychoaktywne	10	13
Liczba zatrzymanych osób kierujących pojazdami pod wpływem alkoholu	46	41
Liczba zatrzymanych osób kierujących pojazdami pod użyciu substancji psychoaktywnych	1	0
Liczba osób ukaranych za spożywanie alkoholu w miejscu publicznym (mandat karny/ wniosek do sądu)	64	26
Liczba przeprowadzonych interwencji domowych w ramach procedury „Niebieskiej karty”	47	37
w tym:		
sprawców przemocy domowej będących pod wpływem alkoholu	40	29

Dane: Komisariat Policji w Orzyszu

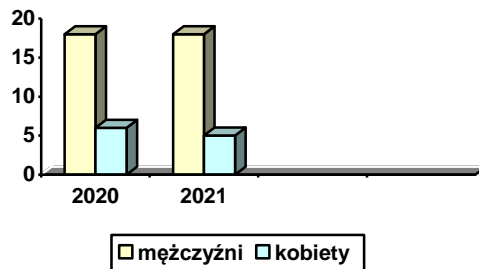
Dane pochodzące z Komisariatu Policji w Orzyszu pokazują, że w porównaniu do poprzedniego roku znacznie zwiększyła się liczba osób zatrzymanych i przewiezionych do wytrzeźwienia do pomieszczeń policyjnych i domów rodzinnych. Poza szeroko zakrojoną działalnością prewencyjną i kontrolną, policja podejmowała także interwencje związane z przemocą domową, które w większości przypadków powiązane były z problemem alkoholowym.

5. Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Piszcu

Poradnia realizuje programy psychoterapii uzależnienia od alkoholu i współuzależnienia. Świadczy usługi w zakresie diagnostyki, leczenia terapii pogłębionej w formach terapii indywidualnej i grupowej.

Leczenie ambulatoryjne mieszkańców Gminy Orzysz

Działania	2020	2021
Osoby leczone	24	23
tym:		
kobiety	6	5
mężczyźni	18	18

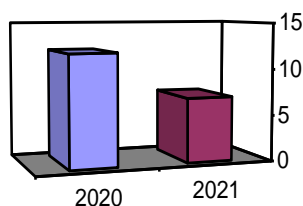
Dane: Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Piszcu

W 2021r. z rozpoznanyim zespołem uzależnienia spowodowanym używaniem alkoholu leczyło się 20 osób, natomiast z zespołem uzależnienia spowodowanym kilkoma substancjami psychoaktywnymi 2 osoby i jedna z zaburzeniami adaptacyjnymi.

6. Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Giżycku

W Wojewódzkim Ośrodku Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Giżycku, z Gminy Orzysz leczyło się w:

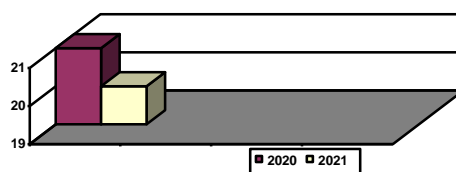
- 2020 roku - 12 osób , w tym: leczenie stacjonarne – 8 osób (5 mężczyzn i 3 kobiety), leczenie ambulatoryjne - 4 osoby (3 mężczyzn i 1 kobieta).
- 2021 roku - 7 osób, w tym: leczenie stacjonarne - 4 osoby (mężczyźni), leczenie ambulatoryjne - 3 osoby (mężczyźni).

Dane: Wojewódzki Ośrodek Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia w Giżycku

7. Szpital Psychiatryczny SPZOZ w Węgorzewie

Zasadniczym celem leczenia na Oddziale Detoksykacyjnym jest umożliwienie pacjentowi, który musi lub chce przerwać nałóg bezpieczne i humanitarne przejście okresu odstawienia, który może być niebezpieczny dla zdrowia i życia. Leczenie alkoholowych zespołów abstynencyjnych trwa zazwyczaj około 10 dni i traktowane jest, jako wstęp do leczenia odwykowego. W trakcie pobytu pacjent konsultowany jest przez lekarzy i terapeutów oddziału jak i innych jednostek celem rozpoznania sytuacji i zaproponowania najbardziej właściwej dla pacjenta terapii po zakończeniu

Dane: Szpital Psychiatryczny SPZOZ w Węgorzewie

Na oddziale Detoksykacyjnym Szpitala Psychiatrycznego Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Węgorzewie leczyło się:

- w 2020r. - 21 mieszkańców Gminy Orzysz
- w 2021r. - 20 mieszkańców Gminy Orzysz

8. Punkt Konsultacyjny w Orzyszu

Dążeniem działalności Punktu Konsultacyjnego jest zdiagnozowanie problemów klienta w zakresie uzależnień i przemocy w rodzinie oraz zaplanowanie pomocy i udzielenie wsparcia dla osób i rodzin korzystających z jego usług. W Punkcie mieszkańców Gminy Orzysz przyjmował bezpłatnie specjalista terapii uzależnień, psycholog i referent prawny.

Psycholog - porady i konsultacje psychologiczne dla ofiar przemocy w rodzinie oraz rodzin uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu i narkomanii.

Lp.	Osoby	2020		2021	
		K*	M*	K	M
1.	Z problemem alkoholowym	1	10	1	9
2.	Współuzależnieni oraz DDA	14	2	14	0
3.	Doznający przemocy w rodzinie (ofiara)	22	2	8	0

4.	Stosujący przemoc w rodzinie (sprawca)	0	1	0	1
5.	Eksperymentujące bądź uzależnionych od psychoaktywnych	0	1	0	1
6.	Patologiczny hazard	0	1	0	0
7.	Zaburzenia psychiczne	1	0	1	1
8.	Inni (sytuacje kryzysowe, trudności emocjonalne)	24	6	40	0
	Razem	62	23	64	12
		85		76	

K* - kobieta M* - mężczyzna

W 2021r. psycholog udzielił 204 porady 76 osobom, w tym 64 to były kobiety i 12 mężczyzn.

Na wysokim poziomie utrzymuje się ilość konsultacji dotyczących przemocy w rodzinie (45 porad) oraz zaburzeń emocjonalnych i nastroju wymagających konsultacji lekarza psychiatry (107 porad).

W wyniku prowadzonych porad i konsultacji psychologicznych oraz udzielania wsparcia psychologicznego klienci Punktu podejmują działania mające na celu powstrzymanie przemocy domowej – wnoszą o założenie procedury Niebieskiej Karty, wnoszą sprawy do sądu, korzystają z konsultacji psychiatrycznej. Motywowani podejmują terapię w placówkach odwykowych stacjonarnych. Poprawie ulegają relacje interpersonalne i komunikacja w rodzinie. Osoby stosujące przemoc kierowani są na kurs reedukacyjny do Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Pisz.

Specjalista terapii uzależnień – indywidualne porady, pomoc terapeutyczna dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu i narkomanii.

Lp.	Osoby	2020		2021	
		K	M	K	M
1.	Z problemem alkoholowym	11	31	6	31
2.	Współuzależnieni oraz DDA	2	1	5	1
3.	Doznający przemocy w rodzinie (ofiara)	2	0	1	0
4.	Stosujący przemoc w rodzinie (sprawca)	0	3	0	3
5.	Eksperymentujące bądź uzależnionych od psychoaktywnych	0	0	1	2
6.	Patologiczny hazard	0	0	0	0
7.	Zaburzenia psychiczne	0	0	0	0
8.	Inni (sytuacje kryzysowe, trudności emocjonalne)	0	0	0	0
	Razem	15	34	13	37
		49		50	

K* - kobieta M* - mężczyzna

Specjalista terapii uzależnień w 2021 roku udzielił 292 porady 50-ciu osobom.

Działania prowadzone w 2021 roku były ukierunkowane na:

- motywowanie do zgłoszenia się do placówek specjalistycznych osób, u których występowało podejrzenie uzależnienia od alkoholu w celu postawienia diagnozy i ustalenia sposobu leczenia;
- wspierania osób będących w abstynencji, w sytuacji gdy pojawiający się głód alkoholowy zagrażał ich abstynencji;
- wzmacnianie motywacji do wprowadzenia konstruktywnych zmian u osób z problemem alkoholowym, które nie były przekonane do możliwości wprowadzenia zmian w swoim życiu;

- wspieranie rodzin z problemem alkoholowym.

Większość osób zgłaszających się do specjalisty terapii uzależnień, to osoby kierowane przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orzyszu. Efektem zintegrowanych działań była poprawa funkcjonowania tych osób, a co za tym idzie i ich rodzin.

Zagrożenie epidemiologiczne stanowiło znaczne utrudnienia w kontakcie osobistym.

Referent prawny – porady w zakresie rodzinnych problemów alkoholowych, narkomanii i ofiar przemocy w rodzinie.

Lp	Osoby	2020		2021	
		K	M	K	M
1.	Z problemem alkoholowym	0	1	0	3
2.	Współuzależnieni oraz DDA	27	5	23	2
3.	Doznający przemocy w rodzinie (ofiara)	2	0	6	0
4.	Stosujący przemoc w rodzinie (sprawca)	0	0	0	0
5.	Eksperymentujące bądź uzależnionych od psychoaktywnych	2	0	0	0
6.	Patologiczny hazard	0	0	0	0
7.	Zaburzenia psychiczne	0	0	0	0
8.	Inni (sytuacje kryzysowe, trudności emocjonalne)	51	10	74	13
	Razem	82	16	103	18
		98		121	

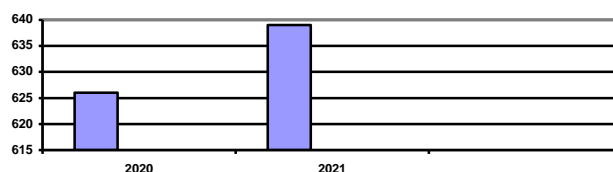
K * - kobieta M * - mężczyzna

Dane: Punkt Konsultacyjny w Orzyszu

Porady i pomoc prawna dla osób i rodzin dotkniętych problemem alkoholowym w zakresie prawa rodzinnego, cywilnego czy rodzinno-opiekuńczego, polegała głównie na wypełnieniu dokumentów czy konstruowaniu pism procesowych. W efekcie sprowadzało się to do uzyskania rozvodu, alimentów na małoletnie czy uczące się dzieci, pozbawienie całkowitego lub częściowego praw rodzicielskich ojca nadużywającego alkoholu i nie łożącego na utrzymanie rodziny – tym samym do poprawy sytuacji życiowo-bytowej konkretnej osoby czy dziecka.

Ogółem udzielone porady i konsultacje:

- 2020r. - 626 porad i konsultacji 232 klientom Punktu
- 2021r. – 639 porad i konsultacji 247 klientom Punktu

Dane: Punkt Konsultacyjny w Orzyszu.

W porównaniu do roku poprzedniego liczba porad i konsultacji zwiększyła się o 13, zaś liczba klientów korzystających z porad i konsultacji zwiększyła się o 15 osób. Zagrożenie epidemiologiczne COVID-19 stanowiło znaczne utrudnienie w kontakcie osobistym.

9. Szkoły

Znacząca część działań podejmowanych w ramach Programu, to zadania profilaktyki uniwersalnej, których adresatami są dzieci i młodzież uczęszczająca do szkół. W szkołach, dla których Gmina Orzysz jest organem prowadzącym, pomoc i opiekę psychologiczną dzieciom i młodzieży pochodzącej z rodzin zagrożonych alkoholizmem i narkomanią oraz przemocą domową zapewniał psycholog. Zakres wykonywanych zadań przez zatrudnionego psychologa obejmował między innymi: indywidualne konsultacje psychologiczne z uczniami, rodzicami i nauczycielami, udzielanie wsparcia dla osób z rodzin z problemem alkoholowym, znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, wskazywania odpowiednich form pomocy i motywowania do działania.

	Zakres konsultacji/porad	ZSP w Orzyszu, Dąbrówce i Okartowie	
		2020	2021
1	Z nauczycielami, wychowawcami w celu określenia form pomocy i wsparcia uczniów w aktualnych trudnościach	380	297
2	Indywidualne z uczniami	205	380
	w tym:		
	nadużywanie alkoholu w rodzinie	17	87
	przemoc w rodzinie	33	101
	Eksperymentowanie ze środkami psychoaktywnymi	26	43
	uzależnienia behawioralnych	45	82
	trudności emocjonalne, agresja ze strony uczniów	77	67
3	Z rodzicami w celu rozwiązywania trudności wychowawczych i edukacyjnych ich dzieci	251	425
4	Sytuacje kryzysowe, pomoc psychologiczna	10	43
5	Z kuratorem, asystentem rodzin	50	100
6	Zajęcia profilaktyczne	4	0
7	Konsultacje z dyrektorami szkół celem ustalenia oddziaływań wobec uczniów	-	58
8	Obserwacja zachowań uczniów podczas zajęć celem określenia deficytów i form pomocy dzieciom i ich rodzinom	-	16
	Ogółem ilość udzielonych porad i konsultacji	900	1319

Porady i konsultacje udzielone w szkołach

Dane: Psycholog – liczba udzielonych porad i konsultacji

Czas pandemii wykreował nowe zagrożenia społeczne spowodowane ograniczeniem kontaktów. Pogłębiły się zjawiska depresji i agresji w szkołach. Przedstawione dane wskazują, że liczba udzielonych porad i konsultacji w porównaniu do 2020 roku wzrosła o 419, w tym z powodu:

- nadużywania alkoholu w rodzinie o 60,
- przemocy o 68,
- uzależnień behawioralnych o 37,
- konsultacje z rodzicami w celu rozwiązywania trudności wychowawczych i edukacyjnych dzieci o 174,
- konsultacje oraz asystentem i kuratorem o 50.

Udzielono 380-ciu uczniom indywidualnych konsultacji psychologicznych i 117- stu rodzicom.

Z analizy danych wynika, że istnieje nadal duża potrzeba uświadomienia również rodziców o negatywnych skutkach zdrowotnych spożywania alkoholu i innych środków psychoaktywnych, ich wpływu na rozwój emocjonalny, społeczny, poznawczy dzieci oraz jako przyczynę przemocy psychicznej, fizycznej, seksualnej. Przez szkołę założona została 1 Niebieska Karta w rodzinie.

10. Środowiskowa Świetlica z programem profilaktycznym przy ul. Rynek 3 w Orzyszu prowadzona przez Polanę Kultury Centrum Biblioteczno- Kulturalne.

Zgodnie z Uchwałą Nr XXX/226/20 Rady Miejskiej w Orzyszu z dnia 22 grudnia 2020r; w ramach działalności statutowej Polany Kultury w Orzyszu w Centrum Młodzieżowym Polany Kultury funkcjonuje środowiskowa świetlica z programem profilaktycznym. W formach swojej aktywności w świetlicy organizowana była działalność artystyczna mająca w celu przeciwdziałania patologiom i uzależnieniom oraz działania wspierające zadania rodziny. Zajęcia prowadziły dwie osoby, zatrudnione jako animatorzy czasu wolnego. W zajęciach uczestniczyła także młodzież i dzieci pochodzące z rodzin dysfunkcyjnych z uzależnieniami i wykluczonych społecznie. Ważnym aspektem prowadzonej pracy w świetlicy była integracja środowiska młodzieżowego z rodzin dysfunkcyjnych i rodzin zdrowych oraz zbudowanie szerokiej i atrakcyjnej oferty programowej rozwijającej obie grupy oraz wsparcie rodziców w realizacji ich zadań.

W zakresie profilaktyki oraz wspierania rodzin w 2021 r. były realizowane następujące działania:

1. Zajęcia ogólnorozwojowe artystyczne, sportowe, kulturalne, sportowe, integracyjne, rękodzielnicze, czytelnicze mające na celu promowanie zdrowego stylu i twórczego spędzania czasu wolnego bez nałogów oraz rozwijanie pasji w tym: zajęcia wokalne, warsztaty, zajęcia integracyjne oraz rekreacyjno-ruchowe, plastyczno-kulturowe, gry planszowe i komputerowe;
 2. Wywiady ze specjalistami oraz ludźmi z pasją w Polskim Radio Orzysz, w których poruszane były tematy związane z dylematami dzieci i młodzieży oraz poszukiwania sposobów ich rozwiązania;
 3. Międzypokoleniowe spotkania z cyklu „Zrozumieć swoje dziecko”;
 4. Akcje profilaktyczne: uczymy się tolerancji – gry i zabawy ruchowe, wykonanie plakatów ph. „Nie zażywam, nie używam” promujących zdrowy i aktywny tryb życia bez uzależnień i nałogów;
 5. Rodzinny rajd rowerowy;
 6. Warsztaty edukacyjno-profilaktyczne Nasz „Hejt” codzienny i „Uzależnienie”? Przecież nie ja!
 7. Aktywne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej „Czysta Gmina”;
 8. Organizacja I Dni Młodzieży na Polanie Kultury w ramach których odbyły się warsztaty bębniarskie, pokazy kuglarskie oraz koncerty muzyczne;
 9. Zajęcia integracyjne międzypokoleniowe - konkursy fotograficzne, gry na świeżym powietrzu;
 10. Pomoc w odrabianiu lekcji i indywidualna praca z dzieckiem.
- Placówka czynna była od poniedziałku do piątku w godzinach 12⁰⁰ - 18⁰⁰.

11. Parafialna Świetlica Środowiskowa „Kajak” w Orzyszu

Świetlica środowiskowa „Kajak” przy Parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa jest prowadzona przez Siostry Dominikanki. Dzieci mogły tam spędzać czas wolny od zajęć szkolnych i rozwijać swoje talenty, uczyć się odpowiedzialności i współpracy z innymi, a także ofiarności wobec bardziej potrzebujących. Ze względu na panujący reżim epidemiologiczny od stycznia do czerwca 2021r. była nieczynna. Od września świetlica dostępna była od poniedziałku do piątku w godzinach 15⁰⁰-17³⁰. W tym czasie dzieci i młodzież brała udział w różnorodnych formach spędzania czasu tj. zajęciach gitarowych, teatralnych, plastycznych i robótek ręcznych, tanecznych. Uczestnicy świetlicy brali też udział w różnego rodzaju występach, konkursach, rozgrywkach sportowych i akcjach charytatywnych. Pracę w świetlicy wspierał wolontariat – młodzież z ZSP i ZS Ogólnokształcących w Orzyszu oraz grupa dorosłych osób. W placówce tej działała też grupa Caritas, która niosła pomoc starszym i potrzebującym. Zajęcia prowadzone w świetlicy były bezpłatne. Ogółem z różnych zajęć korzystało 60 dzieci i młodzieży.

II. Cele Programu

Cel główny

Celem głównym Programu jest zmniejszenie rozmiarów problemów wynikających z nadużywania napojów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii i uzależnieniom behawioralnym na terenie Gminy Orzysz oraz związanych z tym problemów społecznych i zdrowotnych.

Cele szczegółowe

- Doskonalenie ciągłej współpracy pomiędzy osobami i instytucjami w zakresie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, przeciwdziałaniem narkomanii i uzależnieniom behawioralnym.
- Wspieranie działań edukacyjnych w zakresie szkodliwości nadmiernego spożywania alkoholu oraz używania innych środków psychoaktywnych i związanych z tym zagrożeniach.
- Promowanie abstynencji i postaw trzeźwościowych, jako zdrowego stylu bez używania alkoholu i narkotyków.
- Prowadzenie edukacji w zakresie przeciwdziałania przemocy oraz udzielania pomocy jej ofiarom.
- Zapewnienie dostępu do działań psychologicznych, terapeutycznych, rehabilitacyjnych i prawnych dla osób zagrożonych, używających i uzależnionych od alkoholu i środków psychoaktywnych oraz członków ich rodzin.
- Prowadzenie działań mających na celu motywowanie do podjęcia leczenia odwykowego.
- Wspieranie podnoszenia kwalifikacji osób w zakresie strategii rozwiązywania problemów alkoholowych, narkotykowych i przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Współpraca z placówkami i instytucjami zajmującymi się działalnością profilaktyczną i naprawczą.
- Współpraca z Urzędem Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego – Pełnomocnikiem ds. Wdrażania Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Krajowym Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.

III. Zadania i sposób ich realizacji.

1. Zwiększenie dostępności terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób współuzależnionych, uzależnionych i zagrożonych uzależnieniami od alkoholu i narkotyków

Planowane działania:

1) Funkcjonowanie Punktu Konsultacyjnego

- prowadzenie specjalistycznego poradnictwa i konsultacji, edukacji indywidualnej i grupowej dla osób uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu i narkomanii;
- motywowanie osób współuzależnionych do ewentualnego podjęcia psychoterapii w zakładach leczenia odwykowego;
- udzielania wsparcia osobom po zakończonym leczeniu odwykowym;
- prowadzenie działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień.

2) Podejmowanie czynności zmierzających do zmotywowania osób uzależnionych od alkoholu zmierzających do zmotywowania osoby uzależnionej od alkoholu do podjęcia dobrowolnego leczenia odwykowego zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. 3) Udzielanie wsparcia i pomocy osobom współuzależnionym i doznającym przemocy.

4) Wdrażanie procedury o zastosowanie obowiązku poddania się leczeniu odwykowemu w stosunku do osób, które odmówiły podjęcia dobrowolnego leczenia

- kierowanie wniosków do Sądu Rejonowego w Pisz;
- opłata opinii w przedmiocie uzależnienia wydanych przez biegłych sądowych.

- 5) Udział zatrudnionych osób w Punkcie Konsultacyjnym w posiedzeniach Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Orzyszu (1 x na 2 miesiące)
- 6) Rozpowszechnianie materiałów informacyjnych o możliwościach uzyskania pomocy w placówkach leczenia dla osób zagrożonych uzależnieniami i współuzależnionych
 - zakup publikacji, ulotek, plakatów itp.

2. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe i uzależnienia od narkotyków, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.

Planowane działania:

- 1) Pomoc psychologiczna, prawna i terapeutyczna dla rodzin z problemem uzależnień, oraz przemocą domową
 - prowadzenie indywidualnych porad i konsultacji oraz działań informacyjno-edukacyjnych dotyczących zagrożeń wynikających z nadużywania alkoholu, narkotyków.
 - objęcie opieką psychologiczną dzieci i młodzież pochodzącą z rodzin zagrożonych alkoholizmem, narkomanią oraz przemocą domową w szkołach, dla których organem prowadzącym jest Gmina Orzysz.
- 3) Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych dotyczących zagrożeń wynikających z nadużywania alkoholu i środków psychoaktywnych.
- 2) Współpraca merytoryczna z Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Orzyszu działającym w ramach gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w MOPS
 - aktywny udział Gminnej Komisji Rozwiązywania w posiedzeniach i pracach grup roboczych Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy.

3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, oraz uzależnieniom behawioralnym w szczególności dla dzieci i młodzieży.

Planowane działania:

- 1) Realizacja działań profilaktycznych w środowisku otwartym poprzez pracę pedagogów ulicy, streetworkerów i animatorów ulicznych
Zakres działań pedagogów ulicy, streetworkerów i animatorów ulicznych będzie obejmował:
 - zebranie informacji bezpośrednich i pośrednich o lokalnych nieformalnych niemieszkalnych miejscach spotkań dzieci, młodzieży, grup młodzieżowych pozostających bez opieki,
 - nawiązanie współpracy ze odpowiednimi służbami / instytucjami,
 - poszukiwanie i docieranie do dzieci i młodzieży przebywających poza domem rodzinnym,
 - nawiązanie kontaktu z dziećmi i młodzieżą w ich środowisku, w którym spędzają większość czasu (ulice, piwnice, skwerki), pozyskanie zaufania, a następnie zbudowanie i utrzymanie pozytywnej relacji poprzez stałą i regularną obecność w ich rejonach i organizację im czasu wolnego.
 - stały kontakt z osobami i instytucjami mającymi wpływ na ich sytuację (rodzice, MOPS, kuratorzy sądowi, pedagodzy szkolni).
- 2) Realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych służących opóźnieniu inicjacji alkoholowej kierowanych do uczniów szkół podstawowych:
 - zakup programów i spektakli teatralnych profilaktycznych.
- 3) Włączenie metodyki harcerskiej do pracy z dziećmi i młodzieżą w zakresie resocjalizacji

- dofinansowanie działań i wyjazdów harcerzy
- 4) Organizowanie szkoleń dla rodziców w zakresie profilaktyki uzależnień od alkoholu, narkotyków podczas wywiadówek szkolnych.
- 5) Systematyczne szkolenie członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zgodnie z wymogami ustawy w zakresie profilaktyki o rozwiązywania problemów alkoholowych.
- 6) Działalność edukacyjno-informacyjna skierowana do całej społeczności Gminy Orzysz nt. szkodliwości używek oraz dostępnych form i miejsc pomocy:
 - zakup materiałów edukacyjnych – książek, broszur, plakatów, ulotek profilaktycznych;
 - włączenie się w ogólnopolskie i regionalne profilaktyczne kampanie edukacyjne uwzględniające problematykę uzależnień.
 - promowanie działań Gminy Orzysz w zakresie profilaktyki.

4. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń, osób fizycznych służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych i przeciwdziałaniu narkomanii.

Podjęmowane działania:

- 1) Propagowanie zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży, w szczególności ze środowisk zagrożonych uzależnieniami z terenu Gminy Orzysz oraz organizowanie zdrowych i bezpiecznych form spędzania czasu wolnego
 - ogłaszanie otwartych konkursów ofert na realizację zadania pn. Profilaktyka uzależnień i patologii społecznych”
- 2) Funkcjonowanie środowiskowych świetlic w szczególności dla dzieci i młodzieży z grup ryzyka i środowisk zagrożonych
 - a) udzielanie dotacji dla Polany Kultury Centrum Biblioteczno-Kulturalne w Orzyszu na utrzymanie i prowadzenie środowiskowej świetlicy z programem profilaktycznym (zgodnie z umową przekazania dotacji);
 - b) współfinansowanie działalności parafialnej świetlicy środowiskowej „Kajak” przy ul. Elckiej 19a w Orzyszu poprzez:
 - pokrycie kosztów c. o.,
 - zakup materiałów z przeznaczeniem na zajęcia z dziećmi,
 - dofinansowanie wieczery wigilijnej.
- 3) Współpraca z placówkami oświatowymi w zakresie wspierania i dofinansowywania programów oraz przedsięwzięć profilaktycznych opracowywanych i realizowanych przez młodzież, skierowanych do grup rówieśniczych i społeczności lokalnej.
- 4) Wspieranie lokalnych działań aktywizujących i integrujących dzieci, młodzież, rodzin w tym otwartych środowiskowych imprez i wydarzeń o charakterze prozdrowotnym, rekreacyjno-sportowym, bez alkoholu
 - współfinansowanie festynów rodzinnych, Orzyskiego Biegu Ulicznego, obchodów Dni Orzysza, Gminnej Wieczery Wigilijnej.
- 5) Organizacja szkoleń dla sprzedawców napojów alkoholowych.
- 6) Zainicjowanie spotkań profilaktycznych z MOSiR w Orzyszu i organizacją pozarządową Podwodnik Szkoła Ratownictwa, Sportów Wodnych i Obronnych w zakresie bezpieczeństwa na wodzie i kąpieliskach pod kątem zakazu spożywania alkoholu.
- 7) Zainicjowanie spotkań profilaktycznych z Stowarzyszeniem „Monar” w Gaudynkach i szkołami Gminy Orzysz.
- 8) organizacja szkoleń dla grup zawodowych, które podczas wykonywania obowiązków służbowych stykają się z problemem uzależnień

5. Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13¹ i art. 15 ustawy.

Podejmowane działania:

- 1) Kontrola lokalnego handlu napojami alkoholowymi, zwłaszcza w kontekście przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim oraz podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi.
- 2) Kontrolowanie przez członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych placówek prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych w zakresie przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwolenia, w miarę możliwości z przedstawicielami organów porządku publicznego.

IV. Realizacja zadań Programu.

1. Koordynację przedsięwzięć związanych z realizacją zadań zawartych w Programie prowadzi Pełnomocnik ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz podejmuje niezbędne działania zmierzające do osiągnięcia celów wyznaczonych w Programie.
2. W realizacji Programu aktywnie uczestniczy Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orzyszu, psycholodzy, terapeuci, realizatorzy programów profilaktycznych, pedagodzy szkolni, wychowawcy, pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi, policjanci, organizacje pozarządowe.
3. Decyzje dotyczące wydatków finansowych przeznaczonych na realizację poszczególnych zadań zawartych w Programie podejmuje Burmistrz.
4. Ustala się diety Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orzyszu w wysokości 5% najniższego wynagrodzenia za każde posiedzenie Komisji RPA i powołanych zespołów Komisji. Wypłata diety następuje na podstawie podpisu złożonego na liście obecności na posiedzeniu komisji lub jej zespołów.
5. Wysokość środków finansowych na realizację zadań Programu określa Rada Miejska w Orzyszu w drodze uchwały w sprawie budżetu Gminy na dany rok.
6. Źródłem finansowania zadań Programu są środki finansowe budżetu Gminy „fundusz przeciwdziałania alkoholizmowi”, pochodzące z opłat za korzystanie z wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz ze sprzedaży napojów alkoholowych w opakowaniach jednostkowych o ilości nominalnej napoju nieprzekraczającej 300ml.

Planowany preliminarz wydatków związanych z realizacją Programu na 2022r		
Lp.	Działania	Planowane wydatki (zł.)
1.	Funkcjonowanie Punkt Konsultacyjnego: - wynagrodzenie psychologa, instruktora terapii uzależnień, referenta prawnego - 33.000,- - koszty utrzymania Punktu Konsultacyjnego , energia, co, woda, ścieki, zakup środków czystości i ochrony osobistej w ramach profilaktyki SARS-CoV 6.000,-	39.000,-
2.	Bieżąca działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych: - praca i posiedzenia komisji oraz zespołu ds. rozmów interwencyjno- motywacyjnych- 16.000,- - szkolenia - 3.000,- - delegacje- 1.000,-	20.000,-
3.	Zastosowanie obowiązku poddania leczeniu odwykowemu:	

	- opłata sądowa złożonych wniosków -1.000,- - opłata za wydanie opinii biegłych w przedmiocie uzależnienia - 4.600,-	5.600,-
4.	Zakup ulotek, plakatów	100,-
5.	Pomoc psychologiczna dzieciom i młodzieży pochodzącej z rodzin zagrożonych alkoholizmem, narkomanią oraz przemocą domową w szkołach - zatrudnienie i finansowanie wynagrodzenia psychologa w ZSP w Orzyszu, Okartowie i Dąbrówce – 60.000,- - zatrudnienie i finansowanie animatora ulicznego / streetworkera -10.000,-	70.000,-
6.	Funkcjonowanie środowiskowych świetlic dla dzieci i młodzieży z grup ryzyka i środowisk zagrożonych 1) udzielenie dotacji dla instytucji kultury – Polana Kultury Centrum Biblioteczno-Kulturalne w Orzyszu na utrzymanie i prowadzenie środowiskowej świetlicy opiekuńczo-wychowawczej realizującej program opiekuńczo-wychowawcze (zgodnie z umową przekazania dotacji) – 110.000,- 2) współfinansowanie działalności parafialnej świetlicy środowiskowej „Kajak” przy ul. Ełckiej 19a w Orzyszu: - pokrycie kosztów c. o.- 5.000,- - zakup materiałów z przeznaczeniem na zajęcia z dziećmi - 500,- - dofinansowanie wieczery wigilijnej - 500,-	116.000,-
7.	Zakup programów i spektakli teatralnych profilaktycznych	4.000,-
8.	Dofinansowanie działań i wyjazdów harcerzy	500,-
9.	Współfinansowanie działań aktywizujących i integrujących dzieci i młodzież i rodziny promujących zdrowy styl życia.	1.500,-
10.	Otwarty konkurs ofert na realizację zadania pn. „Profilaktyka uzależnień i patologii społecznych”	10.000,-
11.	Realizacja zadań Programu - wynagrodzenie pełnomocnika ds. profilaktyki i rozwiązywania problemów alk.	6.000,-
12.	Składki na ubezpieczenie społeczne od zawartych umów	1.500,-
Razem		274.200,-
Zaplanowane środki w budżecie Gminy na 2022r. fundusz „przeciwdziałania alkoholizmowi” i przeciwdziałania narkomanii		274.200,-

Opracowała: Barbara Konopka